

ERDŐS PÉTER LINÓMETSZETE

JEGYZETEK A JÁNOS-NAPI KÖSZÖNTŐHÖZ

A szerzői jog örököse, ifj. Imolya Imre engedélyével itt közreadott néprajzi dokumentum 77 eszterendővel ezelőtt egy diáklapban jelent meg, mely fejléce szerint KISDIÁKOK PEGAZUSA – ABRÁKKAL ELLÁTJA A BETHLEN GÁBOR GIMNÁZIUM III. OSZTÁLYÁNAK ABRÁKOLTATÓ KÜLÖNÍTMÉNYE címet és alcímét viselte.

Munkapéldányunk az 1935. március végére datálható 3. szám hat oldalas, írógéppel készített korrektúra-példánya. Az időpontra Tárkány Szűcs Ernő első oldalán olvasható, Futó Jenő tanár, irodalomtörténész halálára (1935. március 22.) írt verse után lehet következtetni. A lapokra kézzel írt szerkesztői szövegjavítások, nyomdai szedőnek szóló utasítások azt sugallják, hogy megjelenésre előkészített anyag az, amit Tárkány Szűcs Ernő hagyományozott a hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Gimnázium könyvtárának Vöröss István-archívuma számára, Imolya Imre könyvtárőri idejében. A néprajz- és jogtudós 1967. március 27-én kelt levele dokumentálja ezt. Az 1960-as években Imolya Tanár Úr valóságos mozgalmat indított a gimnáziumban Vöröss István kéziratának, relikviáinak összegyűjtésére. Dokumentumunk ebből a mára gazdátlanak tetsző bolygatott humuszból, rendezetlen költői

hagyatékából került elő. Erdei Sándor nyomdász – kinek könyvkötő- és könyvnyomó műhelye Hódmezővásárhelyen, a Szent Imre herceg (ma Virág) utca 1. sz. alatt volt –, ebből dolgozhatott. A nyomtatott periodika valódi kuriózum, eddig a következő 4. szám egyetlen példánya került elő, szintén ebből az archívumból.

Az anyaggyűjtést végző és leíró szerző akkor még alig múltott 12 esztendő. Ezt a tényét, és a bevezető közlését figyelembe véve, az 1928-30-as évek egyik János-névésti eseményét mutatja be. Az etapok számozását mi készítettük, könnyítendő a hivatkozást.

Imolya Tanár Úr itt közölt fényképét a fővárosi Királyi Magyar Pázmány Péter tudományegyetem 1940. október 2-án számára kiállított leckekönyvéből másoltuk.

[1.] Általános köszöntés, a rigmusmondók érkezésének okát közli.

[2.] Dél-Alföldön ismert névnapköszöntő, eredete a 17-18. századig nyúlik vissza. Szövegét Arany János az 1860-as években feljegyezte. Kodály Zoltán 1916-ban, nagszalontai gyűjtésekor már a hangzó anyagot is rögzíthette, majd az ő feldolgozásából vált általánosan ismertté a címadó „Serkenj föl, kegyes nép” kezdő sorú kórusművében. Az

újszerű, kis hangterjedelmű (többnyire dúr harmonikus terc- vagy szekund-szekvenciák, azaz kisámbitusú dallamok közé tartozó) hangsort Kiss Lajos is rögzítette *Régi népdalok Hódmezővásárhelyről* c. munkájában, 1927-ben. Az itt közölt szöveg a most említettek alkalomhoz igazított variánsa, azoktól merőben eltérő. A rigmus húsz ismert variánsából csak Hódmezővásárhelyről hat változatát regisztrálták népzene kutatóink. Érdekes, hogy Török Károly gyűjtésében – *Magyar népköltési gyűjtemény II. Csongrád megyei gyűjtés 1872* – nem szerepelteti.

[3.] Török Károly említett művének Köszöntők és rigmusok alfajzatában a 11. sorszám (325. oldal) alatt olvasható rigmus-szöveggel „ha nem is kifejezésben, de tartalomban összetalálkozik.” A replika strófáihoz tartozik a záró [7.] vers is. A rigmusegység megbontott: második szakasza került előre, első szakasza pedig befejező textus lett. Ide tartozó szómagyarázat: kordovánnak a szömörccével cserzett kecskebőrből készült csizmát nevezzük, mára a kifejezés megkopott, ritka, akárcsak az ilyen lábbeli. Tovább idézve Török Károly jegyzeteit (495-496. oldal): „A rigmusokból egyes sorok a mysteriumok ama dévajkodó részeibe csúsznak át, melyek összehordanak furcsánál furcsább dolgokat, hogy ezáltal jóízű nevetésre fakasszanak. Általában elmondhatni úgy a köszöntőkről, de legkivált a rigmusokról, hogy igen régiek, s egy vagy más tekintetben kiváló figyelmet érdemelnek.”

[4.] és [5.] A mondóka-szerű szövegek a kicsinyek világát idézik, összehasonlításra alkalmas, rokon rigmust nem találtam.

[6.] Szintén Török Károly gyűjtésében, a 10. sorszám (325. oldal) alatt olvasható a „középkori koldusdiákok kései leszármazottainak köszöntő szövegével” rokon verszet. Az itt közölt gyűjtésben azonban az adomány elmaradása esetén nem a „mendikás” (adománygyűjtő vagy koldus) diákokat ragadják el harmadikként, hanem magát a vendéglátó gazdasszony legszebbik leányát.

[7.] Visszatér záróképp gyanánt a [3.] szám alatt jelzett népi rigmus első szakasza. Ez a dramaturgiai megoldás indokolt, keretet kapott a játék.

Jelen közlésünkkel – kissé késve – kívánunk adózni Imolya Tanár Úr emlékének születése 90. évfordulóján, kifejezve egyúttal, hogy Róla méltó emlékeztetést írni dr. Imre Mihály egyetemi tanár után nagyon nehéz.

Néhány mondat – csekélyke viszonzása annak, amit kapott Ötölle e sorok rovója, a kurkász, mikor útmutatásával Vöröss István nyomába próbált eredni, valamikor 1979-ben.

Béres Dezső